

Milan Strotzer

Zpráva o stavu bádání a dokumentaci malovaných opon divadel českých zemí

Nová společensko-politická situace v naší zemi po roce 1989, kdy došlo ke zrušení kraj-
ských kulturních středisek a posléze i okres-
ních, uspíšila splacení již dlouho pocítované-
mu dluhu. Tím bylo vytvoření publikace, kte-
rá by v celistvosti pojednala o historii a vývoji
českého ochotnického/amatérského divadla.
Slovenské dění v této oblasti bylo zpracováno
již ve dvou publikacích z roku 1983 a 1984, je-
jichž autory byli Ladislav Čavojský a Vladimír
Štefko.¹ O tom domácím existovaly informace
roztroušené v nejrůznějších účelových pub-
likacích, programových brožurách a zpravo-
dajích přehlídek či časopiseckých a novino-
vých článcích. Zainteresovaní pracovníci teh-
dejšího Informačního a poradenského stře-
diska pro místní kulturu v Praze (IPOS) si
uvědomili, že je třeba jednat rychle, a to dří-
ve, než se možní spoluautoři na díle z kraj-
ských a okresních kulturních středisek a je-
jich spolupracovníci z řad profesionálních
i amatérských divadelníků vytratí ze zorné-
ho pole. Pohnutkou k neodkladnému jedná-
ní byla i transformace knihoven a zrušení Ka-
binetu dějin českého divadla na půdě Akade-
mie věd, což s sebou neslo ohrožení dostup-
nosti pramenů, z nichž by bylo možné čer-
pat (mnoho tiskovin se těmito kroky skuteč-
ně ocitlo v nenávratnu).

Na půdě IPOS vznikl pracovní tým v čele
s Vítězslavou Šrámkovou a prof. Janem Cí-
sařem.

Cennými radami ho vybavil prof. Fran-
tišek Černý díky své zkušenosti z vydání

tzv. akademických *Dějin českého divadla*. Prá-
ce na knize věnované dějinám ochotnického/
amatérského divadla započala v dubnu 1996.
Zapojena do ní byla řada teatrologů, divadel-
ních historiků, odborných pracovníků pro
amatérské divadlo, archivů, muzeí, kniho-
ven, okresních úřadů, ale také značný počet
amatérských divadelníků. První fáze tkvěla
v soustředění podkladových pramenů a ma-
teriálů. Trpělivé a houževnaté bádání přines-
lo nečekanou sumu informací o dění v před-
mětné oblasti. Česká republika je zemí s na-
prostou převahou malých obcí, v nichž se, až
na výjimky, dala vysledovat divadelní aktivi-
ta, a to i v nejmenších vesničkách. Soustře-
děno bylo takové množství informací o exis-
tenci a činnosti divadelních souborů, že ne-
zbylo než pozměnit původní záměr a výsled-
kem bylo vydání čtyř svazků.²

Akt 1

Při sběru materiálů k vydání knihy, která by
postihla v celistvosti vývojové tendence a ak-
tivity v oblasti ochotnického/amatérského
divadla v ČR, se objevovaly také informace
o existenci dokladů o činnosti souborů, kte-
ré jsou materiální povahy. Mezi nimi o malo-
vaných oponách, výtvarných artefaktech na-
mnoze olbřímích rozměrů. Vydání čtyřsvaz-
kového díla bylo limitováno rozsahem i časo-
vě. Zpracovat do něj malované opony neby-
lo reálné, a to zejména pro náročnost poříze-
ní kvalitní obrazové dokumentace a získání
informací o autorech a historii opon a s tím
spojenými finančními náklady. Byl proto po-
jat záměr usilovat o zpracování a vydání sa-
mostatné publikace.

- 2 CÍSAŘ, Jan – ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava – a kol. *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*. Praha: IPOS, 1998. 448 s. VALENTA, Jiří – ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava – a kol. *Bibliografie českého amatérského divadla*. Praha: IPOS, 1999. 216 s. ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava – VALENTA, Jiří – a kol. *Místopis českého amatérského divadla A–M*. Praha: IPOS, 2001. 520 s. ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava – VALENTA, Jiří – a kol. *Místopis českého amatérského divadla N–Ž*. Praha: IPOS, 2002. 782 s.

1 ČAVOJSKÝ, Ladislav – ŠTEFKO, Vladimír. *Sloven-
ské ochotnické divadlo 1830–1980*. Bratisla-
va: Obzor, 1983. 508 s. ŠTEFKO, Vladimír. *Prem-
eny slovenského ochotnického divadla*. Bra-
tislava: Obzor, 1984. 158 s.

Původním cílem zpracovatelů – Jiřího Valenty a Vítězslavy Šrámkové – bylo soustředění informací a dokumentace o oponách venkovských jevišť. Předpokládali, že se bude jednat o dvacítku, třicítku kusů. S bádáním započali již v roce 1998 a brzy se ukázalo, že předpoklad o množství dochovaných opon byl mylný. Ochotnické hnutí, zejména v druhé polovině 19. století a první polovině 20. století bylo v českých zemích mohutné a všudypřítomné, čehož je mj. dokladem stavba vlastních divadelních budov ochotníků, ale také sokoloven a orloven, v nichž bylo pamatováno na prostor pro činnost dramatických odborů těchto tělocvičných organizací. Vedle toho se využívaly sály obecních domů, četných hostinců a jiných veřejných budov. Takřka na všech těchto místech nechyběly malované opony. Mnoho z nich se dochovalo, nebo se o jejich existenci našly doklady v kronikách obcí, spolků, účetních knihách, na stránkách divadelních periodik či alespoň ve svědectví pamětníků. Působení ochotníků přerůstalo také v iniciování a finanční podporu staveb divadelních budov, které se nestaly jejich majetkem. To badatele vedlo k rozhodnutí nerozlišovat scény profesionální a ochotnické a výzkum rozšířit na podchycení všech dochovaných či doložených malovaných opon divadel českých zemí.

Platformou k soustředování výstupů se od roku 2005 stala internetová *Databáze českého amatérského divadla*.³ Její samostatnou bázi tvoří malované opony. Hesla jsou vzájemně provázána a vybavena obrazovou a textovou dokumentací, bibliografií a odkazy na archivy, v nichž jsou uloženy další materiály. – Základem dat byl materiál soustředěný v souvislosti s pracemi na zmíněných čtyřech svazcích k amatérskému divadlu, byl nově strukturován, je průběžně doplňován a zpřesňován, jednak vlastním výzkumem, jednak z informací a zdrojů externích spolupracovníků.

Po patrně prvním počínu souborného představení fenoménu malovaných opon, kterým byla výstava *Múzám, městu, národu* s podtitulkem *Divadelní opony v Čechách a na Moravě v 19.–20. století*, realizovaná Milanem Kreuzziegerem ve Státní opeře Praha v roce 2002 a následně ve Východočeském divadle v Pardubicích (2003) a Divadle J. K. Tyla

v Plzni, následovala panelová putovní výstava reprodukcí do té doby objevených opon. Tu zhlédlo nezanedbatelné množství divadelníků na dvanácti přehlídkách amatérského divadla v průběhu let 2007–2010. Díky tomu se objevily i cenné informace o existenci zatím neobjevených opon.

Výpravnou knihu *Malované opony divadel českých zemí*⁴ vydalo v prosinci 2010 NIPOS (do roku 2004 IPOS). Poprvé v ní byl veřejnosti představen přehled známých i zapomenutých divadelních opon – od té Hynaisovy v pražském Národním divadle či zámeckého divadla v Českém Krumlově až po opony jevišť sokoloven, orloven, venkovských hostinců nebo loutkových divadel. Opony jsou v knize uspořádány do kapitol členěných podle zobrazovaných motivů nebo podle jejich zvláštního svěbytného užívání. Za pojednáními o fenoménu lze nalézt kapitoly věnované oponám zámeckých divadel, oponám s výjevy alegorickými, múz, mýtů české historie, vlasteneckými, krajiny, obrazů domova, života na venkově. Samostatné kapitoly mají veduty měst a obcí, opony ve službách scénografie, současná tvorba, malované železné opony a opony loutkových divadel členěné do dvou kapitol (putující loutkářské rody a rodinná loutková divadla).

Akt 2

Pátrání po oponách bylo dílem cílené, ve spolupráci s Národním muzeem v Praze, Muzeem loutkářských kultur v Chrudimi, Moravským zemským muzeem v Brně a dalšími institucemi včetně divadel, dílem šlo o samovolný sběr. Hned po vydání publikace v roce 2010 se pracovníkům databáze ozvala řada míst oznamujících existenci malovaných opon. Bylo jim líto, že ty jejich nejsou v knize zachyceny. Opakoval se efekt, jaký nastal po vydání *Místopisu amatérského divadla*, kdy se ohlásila řada souborů, které se ve svazcích místopisu nenalezly. Postupně došlo k zdokumentování všech takto nově „objevených“ opon. Při výjezdech byli zpracovatelé dokumentace začasť upozorněni, že mají oponu také v obci

4 STROTZER, Milan – a kol. *Malované opony divadel českých zemí II*. Praha: NIPOS, 2017. 336 s. Autorsky přispěli Jiří Bláha, Jaroslav Blecha, Alice Dubská, Jiří Němec, Jan Novák, Pavel Purkrábek, Milan Strotzer, Jakub Synecský, Vítězslava Šrámková, Jaroslav Vlach, Tomáš Vlček a Václav Zoubek.

3 Databáze českého amatérského divadla [online]. URL: <<http://www.amaterskedivadlo.cz>>. [Dále DČAD.]

o několik kilometrů dále atd. Za šest let od vydání knihy byla tak zaznamenána existence dalších více než 230 opon. O mnohých existují pouze písemné záznamy či zmínky pamětníků, u většiny se však podařilo pořídit či získat obrazovou a faktografickou dokumentaci, byť ne vždy v kýžené úplnosti.

Publikace *Malované opony divadel českých zemí II* vyšla v prosinci 2017.⁵ Uspořádání opon dle motivů nahradilo abecední řazení podle názvů míst jejich původního užití. Do samostatných oddílů byly uspořádány opony ve službách scénografie, opony loutkových divadel a další dohledané opony, u nichž se nepodařilo zajistit kvalitní obrazovou dokumentaci či podklady umožňující umělecko-historický popis. Rejstřík míst obsahuje 384, rejstřík autorů 325 položek a mezi autory lze nalézt řadu slavných jmen – namátkou Mikoláš Aleš, Josef Čapek, Bedřich Feuerstein, Emil Filla, Jindřich Freiwald, Adolf Hoffmeister, Alexandr Vladimír Hrstka, Vojtěch Hynais, Antonín Chittussi, Gustav Klimt, František Kysela, Josef Lada, Alfons Mucha, František Muzika, Václav Rabas, Josef Svoboda, Jiří Trnka, František Tröster, Joža Uprka, František Ženíšek. I tato druhá publikace obsahuje jak díla věhlasných výtvarníků, tak díla neškolených autorů, malířů pokojů či díla vzniklá na půdě ateliérů vyrábějících divadelní dekorace. Jejich hodnota je různorodá, od výsostně výtvarné po kulturně společenskou, dokumentující proměny dějinných etap.

Akt 3

Již při redakční uzávěrce druhé knihy o malovaných oponách bylo zřejmé, že bádání zdaleka nekončí, pracovišti Databáze českého amatérského divadla se dostalo nejednoho podnětu k dokumentaci dalších objevených opon. Od roku 2019 se podařilo zdokumentovat 65 malovaných opon či návrhů na ně. Pokud se nalezne finanční podpora a bude zajištěna personální stránka, lze předpokládat rozšíření rezervoáru malovaných opon nejméně o dalších sto přírůstků. Taková je suma nově nabytých podnětů o existenci opon či zdrojích, které mohou jejich existenci doložit. Je nasnadě, že série může pokračovat třetím dílem.

5 CHOCHOLÁČ, Bronislav. *Selské peníze*. Brno: Matices moravská, 1999, s. 132.

Původní skromné předpoklady byly překonány neočekávanou měrou. Databáze v současnosti obsahuje dokumentaci 670 opon a výtvarných návrhů, z toho jich 419 fyzicky existuje, 179 je doloženo záznamy a většinou i reprodukcemi, zbytek pak informacemi z nejrůznějších pramenů. Nejstarší zaznamenaná opona je z roku 1630, a sice z městyse Bobrová (bývalý okres Žďár nad Sázavou). Doložena je zápisem o koupi opony kostelním záduším, nejspíše pro provozování pašijových her.⁶ Nejstarší existující oponou se pyšní zámecké divadlo v Českém Krumlově, a to od vídeňských dvorních malířů Hanse Wetschela a Lea Märkela. Na oponě z roku 1766 vytvořili alegorický výjev – apoteózu svobodných umění.⁷ Druhé dvě dochované nejstarší opony jsou opět ze zámeckého divadla, a sice z Litomyšle. Jsou také dílem vídeňského dvorního malíře, pražského rodáka Josefa Platzera. Na první je vyobrazen antický chrám, na druhé pohled sloupovou předsíní do palácového nádvoří – obě jsou z roku 1797.⁸ Nejstarší opony sloužící ochotnickému divadlu se zachovaly v Hronově a v Chrudimi. Hronovská s vyobrazením veduty města je z roku 1847, jejím autorem je místní vůdčí osobnost ochotnické činnosti Antonín Knahl.⁹ Na chrudimské pořízené před rokem 1854 je vyobrazen Krok a jeho dcery Kaša, Teta a Libuša. Pro jeviště starého chrudimského divadla ji vytvořil malíř, řezbář, rytec a sochař Jan Kokeš.¹⁰ Nejmladší zaznamenaná malovaná opona je z roku 2015. Patří k těm, které byly pořízeny pro scénografii konkrétní inscenace. Slouží amatérskému divadelnímu souboru Rádo-bydivadlo Klapý a jeho inscenaci dramatizace Vančurovy novely *Rozmarné léto*. Autorkou je scénografka Jana Stejskalová.¹¹

Naprostá většina zdokumentovaných opon pochází z 20. století, celkem 428, přičemž nejvíce jich vzniklo v letech 1918–1948 – více než 280. Nemálo jich je i z druhé poloviny 18. století – 143. V ostatních obdobích

6 DČAD [online]. [cit. 18. 10. 2022]. URL: <<https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=opona&id=30>>.

7 STROTZER, M. – a kol. Op. cit., s. 130–133.

8 VALENTA, J. – a kol. Op. cit., s. 222–223.

9 DČAD [online]. [cit. 18. 10. 2022]. URL: <<https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=opona&id=57>>.

10 STROTZER, M. – a kol. Op. cit., s. 262–263.

11 Op. cit., s. 175.

jsou nálezy početně méně významné. Neznamená to však, že by opony nevznikaly např. v současnosti. Od roku 1990 jich bylo zaznamenáno šestnáct. Nutno poznamenat, že ve čtyřiceti případech nebylo možné rok či alespoň období vzniku identifikovat.

Autory většiny opon jsou osoby výtvarně školené. Zachyceno bylo 390 jmen výtvarníků či malířských ateliérů. V místech působení ochotnických divadel se maleb ujímali lidé s jistým výtvarným nadáním, leč bez odborného školení, např. malíři pokojů, učitelé, výtvarně schopní členové souborů – zaznamenáno jich bylo 164 jmenovitě. U poměrně velkého množství nálezu (80) se autorství nepodařilo zjistit.

Tematické zaměření tvůrců, respektive zadavatelů malovaných opon je velice různorodé. Nejzastoupenější skupinu představují veduty měst a obcí (115). Následují výjevy z české mytologie a historie (99). Mezi nimi převažuje výtvarné zpracování Libušiny věštby (28), začasté podle obrazu Josefa Mathausera (1846–1917) a povolání Přemysla Oráče od pluhu (14) většinou inspirované či přímo reprodukcí lunetu Františka Ženíšky (1849–1916), kterou vytvořil pro Národní divadlo v Praze. Ojediněle nejsou výjevy s prapocem Čechem na hoře Říp (7) či setkání Oldřicha s Boženou (6), k nimž byly předlohou opět Mathauseryovy obrazy. Početné jsou výjevy alegorické (84) v takřka rovnoměrném zastoupení těch, které jsou obecné povahy, těch spjatých s místem, pro které byly vytvořeny či jsou alegoriemi uživatelů (především dramatických odborů Sokola).

Menší, nicméně nezanedbatelnou skupinou jsou opony s výraznými vlasteneckými projevy (38). Na téměř polovině z nich se nachází nápis „Kde domov můj“ namnoze doprovázený notovým záznamem a textem české hymny. Předlohou tvůrcům těchto opon byl většinou tiskem vydaný populární obraz Adolfa Liebschera (1857–1919) nebo barvotisk obrazu Věnceslava Černého (1865–1936), ojediněle obraz Josefa Soukupa (1890–1970), který vyšel tiskem roku 1940 pro povzbuzení národního sebevědomí za nacistické okupace. Do této skupiny lze započíst i častá vyobrazení panorámatu pražských Hradčan a Karlova mostu (21) či hradu Karlštejna (7) jako symbolů české státnosti a slavné historie.

Podobně početné jsou opony se zpodobněním múz (37). Některé jsou vázané k místu

užití, častěji jsou však ztvárněny v obecné poloze. Samostatnou kategorií jsou opony, na nichž jsou vymalovány pouze draperie (32). Ty jsou přítomny na většině malovaných opon, ale pouze jako rámec ústředního výjevu.

Následují pohádkové motivy (28), stavby (22), krajina (18), apoteóza umění (17), ornamentální malba (15), život na venkově (13), výjevy z uměleckých děl (9), abstrakce (6), historie domova (5), osobnosti (4), mytologie nečeské provenience (3). Ojediněle byly zaznamenány opony s náboženskými výjevy, opony sloužící jako prostředek reklamy a jedna parodického charakteru. Padesát devět opon pro konkrétní divadelní inscenace. U čtyřiceti, byť je jejich existence doložena, není známo tematické zaměření.

Z hlediska uživatelského určení připadá největší suma opon na scény ochotnických/amatérských divadelních souborů věnujících se činohernímu a hudebnímu divadlu (389). Zaznamenáno bylo 166 opon a návrhů pořízených pro velké scény profesionálních a městských divadel, 77 opon loutkových divadel, a to jak amatérských či rodinných, tak těch, které si pro svou živnost opatřili putující loutkáři (18). Zdokumentováno bylo dvanáct opon zámeckých divadel. U zbývajících z celkového počtu se nepodařilo uživatele zjistit.

Z hlediska demografického se nálezy opon či jejich návrhů různí. Od 98 artefaktů v Praze, přes 96 v Královéhradeckém kraji, 80 ve Středočeském, 69 v Pardubickém, 60 v Libereckém, 43 v Jihomoravském, 42 v Jihočeském kraji, 42 v Kraji Vysočina, 41 v Plzeňském kraji, 16 v Ústeckém a 12 v Moravskoslezském kraji, 9 v Olomouckém, 5 ve Zlínském a nejméně nálezu je na Karlovarsku (4). Tato statistika vychází ze současného krajeového uspořádání. Pokud bychom vzali v úvahu předchozí uspořádání, v němž např. část Pardubického a Libereckého kraje náležela spolu s nynějším Královéhradeckým do Východočeského kraje, byly by rozdíly ještě markantnější. Pojmeneme-li hlavní město s největší koncentrací profesionálních divadelních scén, primát někdejšího východočeského regionu a druhé místo v počtu opon ve Středočeském kraji napovídají, že je tu shoda s četností ochotnických souborů. Tato korelace chybí v Jihomoravskému kraji, který patřil k trojici s největším počtem divadelních souborů. Může to

být však i tím, že se nepodařilo v tomto regionu opony dohledat.

Existence malovaných opon byla poznamenána společensko-politickými zvraty v dějinách naší země a svůj díl na tom má paradoxně i zrod samostatné Československé republiky. Ochotnické divadelní spolky se již v 19. století, zejména v jeho druhé polovině, staly především v menších městech a ve venkovských sídlech zvláště, hybateli kulturního dění, podílely se na prosazování národních zájmů, staly se strůjci toho, co dnes nazýváme občanskou společností. Zrod republiky je nutně vedl k přihlášení se k ideálům nově se utvářejícího společenství. To, co představovaly publiku na svých dosavadních oponách, bylo neadekvátní pro novou společensko-politickou situaci. Vytvořeno bylo nemalé množství nových opon a staré skončily většinou v nenávratnu.

Patrně největší pohromu přineslo zrušení spolkové činnosti v roce 1950. Dotklo se *de facto* všech ochotnických divadelních spolků. Jejich majetek převzaly komunistickou mocí vymezené společenské organizace a zařízení, zejména kulturní domy Revolučního odborového hnutí. Pokud byly součástí majetku spolků opony neodpovídající obsahem vládnoucí ideologii nebo byly pro prostory nového zřizovatele nepoužitelné, byly zničeny, popřípadě přemalovány.

Nejčerstvější ránu představuje proces restitucí budov v závěru 20. století, respektive jejich prodeje a rekonstrukce. Při přestavbách skončila nejedna opona na skládce zavalena stavební sutí. Například z někdejší opony Dramatického odboru Sokola v Plánici s vedutou města, která se ocitla v soukromém vlastnictví, bylo vystřiženo pět nejzachovělejších částí a ty nyní slouží jako samostatné artefakty v bytě majitele.¹² – Nicméně i noví majitelé v řadě případů oznámili nálezy opon. V Janově nad Nisou v sále bývalého kina/divadla si provozovatel zábavního podniku nechal snížit strop po celé délce sálu včetně jeviště. Opona, kterou bylo jeviště vybaveno, se tak ocitla stočená ve vzniklém meziprostoru, do něhož nebyl přístup. Nový majitel neváhal vyříznout část sníženého stropu,

12 DČAD [online]. [cit. 18. 10. 2022]. URL: <<https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=opona&id=307>>.

aby mohla být opona vyjmuta a zdokumentována.¹³

Sotva uvěřitelný je osud železné opony městského divadla v Lounech, kterou vytvořili v roce 1963 malíř Zdeněk Sýkora (1920–2011) a Vladislav Mirvald (1921–2003), výrazná osobnost českého konstruktivního umění. Opona ve stylu geometrické abstrakce měla rozměry 11×9 metrů. Při rekonstrukci divadla v letech 1999–2003 zmizela, patrně prodána jako šrot.¹⁴ Podobný osud mohlo potkat dílo Alfonse Muchy z roku 1935, původně rozměrná luneta pro nově postavenou spořitelnu v Nymburce. Do budovy byl v šedesátých letech umístěn OV KSČ a správce objektu dostal za úkol zlikvidovat vše, co bylo do té doby uloženo na půdě. Byl zde uložen i Muchův obraz. Správci bylo líto velké plátno vyhodit, a aniž tušil, že je uvnitř pomalované, nabídl ho místnímu divadelnímu souboru jako materiál na výrobu kulis. Po rozbalení plátna na jevišti nymburského Hálova divadla byl obraz identifikován místním akad. malířem Hanušem Bohmanem, který byl zprostředkovatelem při zadání díla Muchovi. Obraz „Podání Nymburka L. P. 1421 Bohu a Pražanům“ byl Bohmanem restaurován a v roce 1968 zavěšen na železnou oponu. V současnosti je v městském muzeu.¹⁵

Méně radostný osud stihl malovanou oponu pro Městské divadlo v Kolíně Hynaisova žáka Ludvíka Vacátka. Byla instalována v divadle, ale záhy odstraněna z rozhodnutí komise, která ji shledala v roce 1954 ideově nevhodnou. Komise doporučila, aby bylo dílo jako monumentální umělecký obraz uloženo v Národní galerii v Praze. K deponování opony však nedošlo a další osud je neznámý. V Regionálním muzeu v Kolíně se naštěstí dochovaly dva Vacátkovy návrhy.¹⁶ S ideovými problémy se potýkal i akad. malíř Oskar Brázda při plnění zakázky na oponu pro Městské divadlo v Žatci. Zatímco na návrhu s názvem „Apoteóza města a jeho šťastného života“ je vyobrazena dívka se srpem v ruce sedící na koni, na oponě z roku 1948 nesedí dívka na koni, nýbrž na kravce.¹⁷

13 VALENTA, J. – a kol. Op. cit., s. 338.

14 Op. cit., s. 120–121.

15 STROTZER, M. – a kol. Op. cit., s. 96–97.

16 VALENTA, J. – a kol. Op. cit., s. 152–153. STROTZER, M. – a kol. Op. cit., s. 250–251.

17 VLACH, Jaroslav. Divadelní opony a sály v Žarošicích a okolí. *Zvláštní otisk z Vlastivědné*

Vpravdě barbarský příběh se pojí s oponou ze Žarošic, kterou namaloval v roce 1933 jako své první rozsáhlé dílo ještě před vstupem na pražskou Akademii výtvarných umění Joža Konečný (1909–1989). Opona sloužila svému účelu až do příchodu fronty v roce 1945, kdy si ji procházející vojska vzala jako krycí plachtu na vůz. Téměř po padesáti letech se podařilo zjistit, že existuje malířova studie, dnes umístěná ve Vlastivědném památníku v Žarošicích.¹⁸

Při pátrání po oponách nicméně nacházíme i povznášející momenty. Pro dramatický odbor hasičů v Bílé Hlíně namaloval malíř a řezbář František Pešán v roce 1938 oponu s vlasteneckým výjevem a s nápisem „Kde domov můj“. K malbě mu jako předloha posloužil obraz Věnceslava Černého. Opona byla spuštěna před zraky publika poprvé 26. března 1939 před uvedením Jiráskovy *Vojnarky*. Původně měli ochotníci hrát 19. března, ale z důvodu nacistické okupace a zákazu shro-

mažďování se představení uskutečnilo až o týden později. Při spuštění opony stovka přítomných občanů povstala a zazpívala celou československou hymnu.

Vůbec první souhrnné zmapování svěbytných výtvarných prací, jakými jsou malované divadelní opony, poukázalo na jejich význam společenský a kulturní, na to, že jde o vzácné doklady historického vývoje naší země, a to bez ohledu na to, zda opony malovali renomovaní umělci či venkovští malíři pokojů. Ostatně i ty opony, které jsou dílem respektovaných výtvarníků, jsou v jejich díle často prezentovány jako spíše kuriózní epizoda, úkrok do oblasti, která není hodna seriózního zkoumání. Přínosem vydaných knih o oponách a dalšího bádání by mohla být i proměna tohoto přístupu. To podstatné však tkví v tom, že si ve většině míst lidé uvědomili a uvědomují, že se nejedná o veteš nehodnou pozornosti. Řada opon se díky tomu dočkala restaurování – nejméně 57, což je zhruba sedmina těch, co fyzicky existují. Několik současných majitelů se k takovému kroku chystá, a to navzdory tomu, že nejde o levnou záležitost.

ho věstníku moravského 41, 1989, č. 1, s. 5–6.

STROTZER, M. – a kol. Op. cit., s. 248–249.

18 DČAD [online]. [cit. 18. 10. 2022]. URL:

<<https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=multimedia&id=125998>>.

Výběr z nových knih (listopad 2022)